

SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ

Sociální znevýhodnění a nepříznivé rodinné zázemí žáka

- Výsledky čtenářské gramotnosti nejsilněji souvisí s rodinným zázemím žáka (dále jako „SES“) a průměrným SES školy, kterou žák navštěvuje. Dále také s žakovou motivací k učení a jeho oblibou četby. Zajímavostí je, že obliba čtení má na výsledky žáků silnější efekt než individuální SES žáka. Navzdory silné souvislosti mezi vzdělávacími výsledky žáků a jejich rodinným zázemím lze pomocí účelných intervencí cílených např. na zvýšení motivace žáků či obliby čtení u žáků zlepšit vzdělávací výsledky. Doporučit lze např. vhodně aplikované formativní hodnocení a poskytování kvalitní zpětné vazby k práci žáků.
- Žáci pocházející ze sociálně slabších rodin mohou ve školách, které mají vysoké průměrné SES, dosahovat srovnatelných výsledků s žáky, kteří pocházejí z rodin s vyšším SES. To znamená, že takovýto kolektiv dokáže „vytáhnout“ znevýhodněné žáky. Na druhou stranu žáci s vyšším SES dosahují zhruba podobných výsledků nezávisle na průměrném SES školy.
- Školy, v nichž žáci v průměru dosahují lepších výsledků, jsou ty, které spolupracují se zahraničními školami, pořádají muzikály, jsou vybaveny místnostmi pro vypracování úkolů, organizují debaťní kroužky, nabízejí zapojení v hudební kapele či pořádají další lekce a semináře nad rámec výuky. Nabídka zájmových činností, např. podpora debaťních či uměleckých kroužků, může představovat způsob, jak pomoci žákům ze znevýhodněných rodin. Tyto činnosti mohou zvyšovat v dnešní době potřebné dovednosti. Jedná se zejména o schopnost komunikovat, řešit problémy v týmu a srozumitelně sdělovat vlastní názor. Žákům, kteří nemají v domácím prostředí klid a potřebné vybavení k vypracování domácích úkolů, je vhodné nabídnout prostor k vypracování úkolů či učení přímo ve školách.

Well-being žáků

- Skóre čtenářské gramotnosti významně ovlivňuje i to, jak se žák ve škole cítí. Žáci se silným pocitem sounáležitosti se školou (v dané škole se cítí dobře, takzvané tam zapadají) dosahují statisticky významně lepších výsledků. Silně pociťovaná sounáležitost žáků se školou pomáhá rovněž kompenzovat negativní efekty nízkého SES.
- Významná je v tomto ohledu emoční podpora rodičů. Tento faktor mohou učitelé ovlivnit nepřímo tím, že identifikují žáky s negativními pocity (obavy, strach, smutek) a vhodnou komunikací s rodiči podpoří jejich pozitivní zapojení do emočního rozvoje jejich dětí.
- Ředitelé a učitelé by měli podporovat vztah ke škole například důrazem na olympiády, sportovní soutěže, aktivní zapojení do soutěží pořádaných zřizovateli (kraje a obce) tak, aby pomohli zvýšit pocit hrdosti žáků na danou školu. To se může projevit zvýšeným pocitem sounáležitosti se školou a lepšími průměrnými výsledky ve čtenářské gramotnosti dané školy.
- Dosažené skóre žáků, kteří se stali obětí nejrůznějších podob šikany, je v průměru takřka vždy nižší než skóre žáků, kteří šikaně vystaveni nebyli. Vedení škol by mělo usilovat o vybudování vhodného školního prostředí, v rámci kterého k šikaně nedochází, nebo alespoň takového, aby se žáci nebáli s případnými problémy svěřit učiteli. Případné projevy šikany je nutné identifikovat v počáteční fázi a přijmout náležitá opatření, a to jak na straně oběti, tak i agresora.

Rušivé třídní klima

- Kooperace žáků a kooperativní klima ve třídě podporuje dosahování lepších výsledků v testech čtenářské gramotnosti. Silná soutěživost mezi žáky může naopak za určitých podmínek (horší třídní klima) vést k horšímu skóre. Proto je vhodné do vyučovacích hodin zařazovat skupinovou práci žáků či dlouhodobější projekty, na jejichž řešení mohou žáci spolupracovat.
- Žáky vnímaná nízká disciplína ve třídě je spojena s nižším skóre dosaženým v testech čtenářské gramotnosti. S výsledky žáků se rovněž pojí vnímání rušivého třídního klimatu učiteli ve škole. S růstem průměrného souhlasu učitelů s tvrzením, že žáci v jejich výuce vyrušují, dosažené skóre klesá. Posílení disciplíny a omezení rušivých vlivů ve výuce (nepořádek, nepozornost, hluk apod.) může vést k lepším výsledkům ve čtenářské gramotnosti bez ohledu na velikost třídy, SES žáků či SES školy. Při plánování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků je dobré volit kurzy a semináře zaměřující se na téma třídního managementu. Vhodné je též identifikovat učitele, kteří působí ve složitějších podmínkách, a přednostně nabízet takové kurzy právě jim.